

OSNOVNA OBELEŽJA VASPITNIH MERA U SRBIJI

REZIME: Svrha krivičnih sankcija prema maloletnicima dvostruko je određena. Najpre, polazi se od opšte svrhe krivičnih sankcija, a to je suzbijanje dela kojima se povređuju ili ugrožavaju vrednosti zaštićene krivičnim zakonodavstvom. Ovako određena opšta svrha krivičnih sankcija dopunjena je posebnim određivanjem svrhe krivičnih sankcija koja se odnosi isključivo na maloletnike. Shodno tome, svrha krivičnih sankcija prema maloletnicima je da se nadzorom, pružanjem zaštite i pomoći, kao i obezbeđivanjem opšteg i stručnog osposobljavanja utiče na razvoj i jačanje odgovornosti maloletnika, na vaspitavanje i pravilan razvoj njegove ličnosti, kako bi se obezbedilo ponovno uključivanje maloletnika u društvenu zajednicu. U kontekstu prethodno rečenog, posebno određena svrha maloletničkih krivičnih sankcija obuhvata izricanje i primenu vaspitnih mera kojima se žele postići specijalno preventivni efekti.

Ključne reči: vaspitne mere, maloletni učinioци krivičnih dela, maloletničko krivično pravo, krivične sankcije

Uvod

Vaspitne mere se nužno moraju posmatrati u sklopu autonomnog maloletničkog krivičnog prava, kao jednog od najosetljivijih segemenata krivičnog prava uopšte. Kao i u drugim slučajevima pravnog normiranja, društvena potreba postoji, šta više, ona je izrazito delikatna. Upravo na ovoj materiji, tj. krivičnim sankcijama prema maloletnim učinioциma krivičnog dela, prelamaju

* Saradnik u nastavi, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, e-mail: jdragojlovic@pravni-fakultet.info

** Docent, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, e-mail: jelena@pravni-fakultet.info

se skoro sva pitanja krivičnog kažnjavanja. Maloletničko krivično pravo kao zaokruženi sistem krivičnopravnih propisa koji se primenjuju prema maloletnim učinocima krivičnih dela su lišeni brojnih pojmova i instituta koje inače poznaje „klasično,” krivično pravo, koje se primenjuje prema punoletnim licima kao što su: krivica, kazna, kazneni i retributivni sistem, srazmernost kazne stepenu opasnosti učinoca i težine učinjenog krivičnog dela, odmeravanje kazne za dela u sticaju.

Sistem maloletničkog krivičnog prava trebalo bi da bude podređen kriminalno – političkim ciljevima – a to je vaspitanje maloletnog učinoca krivičnog dela i njegovo prevaspitanje, čime se u prvi plan stavlja princip vaspitavanja, a ne princip kažnjavanja. Na taj način je istaknut specijalno preventivni karakter ove grane prava čime je napušten njegov dotadašnji „terapeutski karakter”, dok su pitanja izbora, delotvornosti i izvršenja vaspitne mere ključna pitanja svrhe maloletničkog krivičnog prava.

Među krivičnim sankcijama, kao najosetljivijem aspektu krivičnog prava, u pogledu kog postoje odstupanja od klasičnih rešenja (za punoletne izvršioce krivičnih dela), koje se primenjuju prema maloletnim učinocima krivičnih dela primat imaju vaspitne mere, nad kaznom koja predstavlja izuzetak izražen u primeni kazne maloletničkog zatvora.

Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica¹ poznaje devet vaspitnih mera sistematizovanih u tri grupe: a) mere upozorenja i usmeravanja (koje su u Republici Srbiji zamenile ranije postojeće disciplinske mere), b) mere pojačanog nadzora i c) zavodske mere.

Maloletničkim zatvorom se može kazniti samo izuzetno stariji maloletnik ako je izvršio teško krivično delo za koje je predviđena kazna zatvora preko pet godina. Dakle, vaspitne mere su osnovni oblik reagovanja društva prema maloletnim učinocima krivičnih dela.

Prioritet u primeni imaju blaže vaspitne mere (mere upozorenja i usmeravanja), a tek potom teže vaspitne mere (mere pojačanog nadzora) i na kraju zavodske vaspitne mere. Štaviše, primat u primeni imaju, ne krivične sankcije, već njihovi supstituti koji imaju karakter neformalne sankcije pri čemu je i takva njihova primena svedena na najmanju moguću meru.

U ovom istraživanju smo obradili pojam i obeležja vaspitnih mera, njihov značaj i opravdanje.

U teoriji se ističe da su maloletničke krivične sankcije, u prvom redu mere pomoći, mere socijalizacije sa što manje elemenata prinude, ograničenja

¹ Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica *Sl. glasnik RS*, br. 85/05

prava i slobode i represije, a sve više mere pomoći, brige, nadzora i otklanjanja i predupređivanja smetnji i uslova za njihov normalan i nesmetan razvoj i sazrevanje.² To u krajnjoj liniji i odgovara tzv. Havanskim pravilima³ koje je UN usvojila 1990. godine, koja u odnosu na maloletne učinioce krivičnih dela, zahteva isključenje ili svođenje na minimum bilo kakvog oblika lišenja slobode.

Obeležja vaspitnih mera

U okviru opšte svrhe krivičnih sankcija (član 4, Krivičnog zakonika), svrha krivičnih sankcija prema maloletnicima je da se nadzorom, pružanjem zaštite i pomoći, kao i obezbeđivanjem opšteg i stručnog osposobljavanja utiče na razvoj i jačanje lične odgovornosti maloletnika, na vaspitanje i pravilan razvoj njegove ličnosti, kako bi se obezbedilo ponovno uključivanje maloletnika u društvenu zajednicu⁴.

Maloletničko krivično pravo poznaje tri osnovne vrste krivičnih sankcija koje se od strane suda mogu izreći maloletnim učiniocima krivičnih dela, u postupku i pod uslovima koji su predviđeni zakonom. To su: 1.) vaspitne mere, 2.) kazna maloletničkog zatvora i 3.) mere bezbednosti. To su mere kojima je predviđeno društveno reagovanje prema maloletnim učiniocima krivičnih dela, koje izriču zakonom određeni organi u cilju zaštite društva od kriminaliteta kroz vaspitanje, prevaspitanje i pravilan razvoj maloletnika.⁵

Vaspitne mere su osnovna vrsta maloletničkih krivičnih sankcija, odnosno predstavljaju prvenstveni put društvenog reagovanja na maloletnički kriminalitet. Izriču se redovno u zakonom predviđenom sudskom postupku. Iako je nesumnjivo da instrumenti diverzionog krivičnog modela u sve većoj meri čine sredstva društvene reakcije prema maloletnim delinkventima, ipak su vaspitne mere i dalje primarni vid suprostavljanja prestupništvu maloletnika⁶. Vaspitne mere su prevashodno usmerene prema ličnosti maloletnih lica, iz razloga da se neutrališu svi eventualni nedostaci u postupku sazrevanja.

² Vidi više o svrsi krivičnih sankcija prema maloletnicima u Jovašević, D., (2010). Evropski standardi i neformalne mere u maloletničkom krivičnom pravu, *Evropsko zakonodavstvo*, 9 (33–34), str. 19–42

³ United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty – Havana Rules, Adopted by General Assembly resolution 45/113 of 14 December 1990

⁴ Ignjatović, A., (2009). Specifičnosti izvršenja krivičnih sankcija prema maloletnicima, *Pravo – teorija i praksa*, 26 (7–8), str. 83

⁵ Jovašević, D., Stevanović, Z., (2008). Pojam i karakteristike maloletničkog krivičnog prava u Republici Srbiji, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 46 (1), str. 122

⁶ Knežević, S., S., (2010). Maloletničko krivično pravo, Niš, Pravni fakultet, Centar za publikovanje, str. 41

Naime, kao što propisuje član 10, stav 1 Zakona o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivično pravnoj zaštiti maloletnih lica (u daljem tekstu ZM-a) svrha krivičnih sankcija prema maloletnicima je da se nadzorom, pružanjem zaštite i pomoći, kao i obezbeđivanjem opšteg i stručnog osposobljavanja utiče na razvoj i jačanje lične odgovornosti maloletnika, na vaspitavanje i pravilan razvoj njegove ličnosti, kako bi se obezbedilo ponovno uključivanje maloletnika u društvenu zajednicu. Dakle, vaspitnim merama se u prvom redu nastoji uticati na razvoj i jačanje lične odgovornosti maloletnika, kao i na vaspitanje i pravilan razvoj njegove ličnosti.

Supsidijarno, i to samo izuzetno, u slučaju ispunjenja zakonom predviđenih uslova i kada sud dođe do uverenja da se svrha maloletničkih krivičnih sankcija ne može ostvariti primenom vaspitnih mera, sud može starijem maloletniku izreći posebnu vrstu kazne – kaznu maloletničkog zatvora⁷.

Potrebno je izričito naglasiti da se kazna maloletničkog zatvora nikada ne izriče obavezno, ne može se izreći svakom maloletnom licu (samo starijem maloletniku lica uzrasta od 16 do 18 godina) i ne može se izreći za svako učinjeno krivično delo (nego samo teže krivično delo). Dakle, starijem maloletniku koji je učinio krivično delo za koje je zakonom propisana kazna zatvora teža od pet godina, može se izreći kazna maloletničkog zatvora ako zbog visokog stepena krivice, prirode i težine krivičnog dela ne bi bilo opravdano izreći vaspitnu meru⁸.

Kao što se iz gore navedenog može zaključiti, mlađim maloletnicima se mogu izreći samo vaspitne mere, dok se starijim maloletnicima izuzetno, pored vaspitnih mera, može izreći i kazna maloletničkog zatvora. Prema maloletnicima se pod uslovima koji su propisani u Krivičnom zakoniku⁹ mogu izreći i sve mere bezbednosti, osim zabrane vršenja poziva, delatnosti i dužnosti (čl. 39 ZM-a). Mere bezbednosti, jedna ili više njih, se maloletnom učinocu krivičnih dela ne mogu izreći samostalno, već uvek kao sporedna, suplementarna sankcija uz već izrečenu vaspitnu meru ili kaznu maloletničkog zatvora¹⁰. Izuzetno, mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi se maloletniku može izreći samostalno ako su ispunjeni zakonski uslovi (član 39 ZM-a). Pri tom je zakon ograničio primenu

⁷ Obradović, D., (2004). Maloletnici i teški oblici kriminala u: Dobrivoje Radovanović (urednik), Teški oblici kriminala, XVI seminar prava u Budvi, Beograd, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, str. 369

⁸ Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica *Sl. glasnik RS*, br. 85/05, čl. 28.

⁹ Krivični zakonik *Sl. glasnik RS*, br. 85/05, 88/05 – ispr., 107/05 – ispr., 72/09 i 111/09

¹⁰ Jovašević, D., (2008). The basic characteristics of system of criminal sanctions in new Criminal code of the Republic of Serbia, *International Law Yearbook*, Ottawa, 1 (1), p. 48

mere bezbednosti obaveznog lečenja alkoholičara i mere bezbednosti obaveznog lečenja narkomana tako da se one ne mogu izreći uz vaspitnu meru upozorenja i usmeravanja.

Pojam i osnovna obeležja

Vaspitne mere predstavljaju posebnu vrstu krivičnih sankcija koje se, uz ispunjenje određenih uslova, mogu izreći maloletnicima, kao i mlađim punoletnim licima. To su zakonom određene mere koje nadležni viši sud u zakonom propisanom postupku izriče maloletnim učiniocima krivičnih dela, koje imaju za cilj suzbijanje dela kojima se povređuju ili ugrožavaju zaštićene vrednosti uticanjem na razvoj i jačanje lične odgovornosti maloletnog učinioca krivičnog dela, njegovo vaspitanje i pravilan razvoj njegove ličnosti, a koje se sastoji u ograničenju ili oduzimanju njegovih sloboda i prava¹¹. Takođe, vaspitne mere se određuju i kao mere vaspitanja maloletnika i kao mere zaštite društva od kriminaliteta, koje su predviđene zakonom, a koje sud izriče maloletnom učiniocu krivičnog dela, koje se sastoje u povredi njegovih pravnih dobara.

Razlikujemo dva uslova za primenu ovih krivičnih sankcija¹²: 1) uzrast učinioca od 14 do 18 godina u vreme izvršenja krivičnog dela i 2) izvršenje protivpravnog dela koje je u zakonu predviđeno kao krivično delo. U slučaju nastojanja da se odredi pojam navedenih mera mora se poći od stanovišta da su vaspitne mere zakonom propisane sankcije kojima se, sa stanovišta specijalne prevencije, želi uticati na maloletnog učinioca krivičnog dela i to izricanjem opomene, primenom mera pojačanog nadzora, kao i organizovanjem boravka i tretmana u posebnim ustanovama. Ali ipak ne treba gubiti iz vida da izvršenje pojedinih vaspitnih mera u sebi sadrži brojna ograničenja i zabrane prema maloletniku, što sve ukazuje na prisustvo određenih represivnih elemenata.

Imajući u vidu da su vaspitne mere isključivo rezervisane za maloletnike, njima je samim tim i dodeljena drugačija namena u odnosu na druge krivične sankcije. Primetno je kod dotičnih mera egzistiranje trostrukog cilja: pružanje pomoći, zaštite i nadzora prema maloletnim delikventima. Istovremeno, izricanje i primena vaspitnih mera nije prethodno uslovljena

¹¹ Vaspitne mere kao specifične krivične sankcije za maloletne učinioce krivičnih dela sa identičnim karakteristikama, vrstama i uslovima za njihovo izricanje poznaju i brojni savremeni krivični zakoni: čl. 74–81, Krivičnog zakonika Republike Slovenije, čl. 90–91, Krivičnog zakonika Ruske federacije

¹² Jovašević, D., (2006). Krivično pravo: opšti deo, Beograd, Nomos, str. 312

krivičnom odgovornošću maloletnog učinioca¹³. Međutim, smatramo da je neophodno naglasiti da je stanje duševnog zdravlja maloletnika od uticaja na izbor vaspitne mere.

Odgovarajuća vaspitna mera (posebne obaveze, mere pojačanog nadzora od strane organa starateljstva ili mera upućivanja u vaspitno popravni dom) i kazna maloletničkog zatvora, pod uslovima predviđenim zakonom, mogu se izreći i punoletnim licima za krivična dela koja su učinili kao maloletnici ako u vreme suđenja nisu navršili 21 godinu. Istovremeno je zakonom predviđena obaveza suda da, prilikom odlučivanja da li će i koju od ovih sankcija izreći, uzme u obzir sve okolnosti slučaja, a posebno težinu učinjenog dela, vreme koje je proteklo od izvršenja dela, svojstva ličnosti, vladanje učinioca, kao i svrhu koju treba postići ovom sankcijom. Punoletnom licu se takođe može izreći odgovarajuća mera bezbednosti, a umesto maloletničkog zatvora, zatvor ili uslovna osuda (član 40, ZM-a).

Mlađim punoletnim licima sud može izreći bilo koju meru posebnih obaveza, meru pojačanog nadzora od strane organa starateljstva ili meru upućivanja u vaspitno popravni dom ako se, s obzirom na obeležja njihove ličnosti, vladanje učinioca i okolnosti pod kojima su delo učinili, može očekivati da će se ovim vaspitnim merama postići svrha koja bi se ostvarila izricanjem kazne. Pored navedenih vaspitnih mera, mlađim punoletnim licima se može izreći i odgovarajuća mera bezbednosti (član 41. ZM-a).

Svrha i sadržina vaspitnih mera

Vaspitne mere su krivične sankcije kojima se utiče na razvoj i jačanje lične odgovornosti maloletnog prestupnika, na vaspitanje i pravilan razvoj njegove ličnosti, kako bi se stvorili uslovi za njegovu reintegraciju u društvenu zajednicu¹⁴. Njihova svrha je dvojako određena. Pre svega, sasvim prirodno i logično je da ciljevi primene vaspitnih mera moraju biti usaglašeni sa opštom svrhom krivičnih sankcija, predviđenom odredbom člana 4, Krivičnog zakonika Srbije – a to je suzbijanje dela kojima se povređuju ili ugrožavaju vrednosti zaštićene krivičnim zakonodavstvom. Evidentno je da je opšta svrha i maloletničkih krivičnih sankcija suzbijanje svih vrsta, oblika i vidova kriminaliteta.

U okviru opšte svrhe svih (pa i maloletničkih) krivičnih sankcija, u članu 10, ZM-a je posebno određeno da je svrha krivičnih sankcija prema

¹³ Nikolić, Z., Joksić, I., (2011). Maloletnička delinkvencija, Beograd, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, str. 145

¹⁴ Knežević, S., S., op. cit. str. 41

maloletnicima da se utiče na razvoj i jačanje njihove lične odgovornosti, na vaspitanje i pravilan razvoj njihove ličnosti kako bi se obezbedilo ponovno uključivanje maloletnika u društvenu zajednicu.

Odredbama ZM-a, osim proklamovanja svrhe krivičnih sankcija prema maloletnicima (uključujući i vaspitne mere) predviđaju se i sredstva kojima se ona ostvaruje. Odredbom člana 10. navedenog zakona propisano je da se svrha krivičnih sankcija prema maloletnicima (prvenstveno vaspitnih mera) ostvaruje nadzorom, pružanjem zaštite i pomoći, kao i obezbeđivanjem opšteg i stručnog obrazovanja. Ovde se dakle akcentuje metod specijalne prevencije. Konkretnim, individualnim radom i pristupom teži se ka transformisanju ličnosti maloletnika koji je došao u sukob sa pravnim normama, kako bi se on izveo na pravi, društveno poželjni put. To je jedini put reintegracije delikventnog maloletnika u društvo¹⁵.

Nezavisno od toga što vaspitne mere u svojoj osnovi imaju rehabilitacioni karakter, potrebno je naglasiti da one nisu lišene elementa retributivnosti. Naime, u zavisnosti od ličnosti maloletnog delikventa, on može biti upozoren na neprihvatljivost svog ponašanja i usmeren na buduće poželjno socijalno ponašanje, može biti i institucionalno tretiran, sa ili bez izdvajanja iz dotadašnje sredine – čime se ustvari proklamovana svrha vaspitnih mera konkretizuje kroz različite pristupe metodama vaspitnog uticaja na ličnost maloletnog prestupnika. Ovakvo se postupanje zasniva na savremenim principima više nauka – pedagogije, psihologije, andragogije i sl. Prilikom sprovođenja različitih tretmana prema maloletnicima posebno se vodi računa o tome da maloletnika treba podsticati da aktivno učestvuje u svom vaspitanju, odgajanju, promeni svojih stavova i loših navika i razvijanje osećanja odgovornosti za vlastite postupke¹⁶.

Uporedno pravni prikaz vaspitnih mera

Sledeći tendencije prisutne poslednjih decenija u nekim evropskim zemljama (Nemačka, Francuska, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Makedonija) i u Republici Srbiji je donet poseban Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica. Takođe i u pomenutim državama primena vaspitnih mera je na sličan način uređena.

Britanski Crime and Disorder act iz 1998. godine na sličan način reguliše predmetnu oblast jer se njime proklamuje potreba reintegracije mladog

¹⁵ Knežević, S., S., op. cit str. 42

¹⁶ Jovašević, D., (2011). Maloletničko krivično pravo, Niš, Pravni fakultet, Centar za publikacije, str. 75

prestupnika u društvene tokove, uz anuliranje faktora koji generišu delikventno ponašanje mladih¹⁷. Naime, reagovanjem državnih organa, zdravstvenih i prosvetnih službi i lica koja nadziru uslovno puštene maloletne prestupnike, potrebno je neutralisati uzroke prestupničkog ponašanja omladine pri čemu navedeno delovanje može biti unutar životnog okruženja maloletnika ili pak, u okviru specijalizovanih institucija¹⁸.

Zakonom postavljene svrhe vaspitnih mera se mogu ostvariti na različite načine kao što su¹⁹: 1) izdvajanje iz socijalne sredine ili porodice maloletnika zbog lošeg uticaja na njegov razvoj i vaspitanje; 2) usmeravanje i pomoć u školovanju ili podvrgavanju određenim medicinskim tretmanima; 3) nadzor nad maloletnikom od strane roditelja, usvojioca, staraoca ili drugog društvenog organa u cilju da se kroz praćenje njegovih aktivnosti uoče i pokušaju otkloniti negativni uticaji i uzroci za neprihvatljivo ponašanje; 4) stručno osposobljavanje maloletnika, što podrazumeva sticanje duštveno korisnih znanja i sposobnosti kroz različite vidove obrazovanja; 5) razvijanje lične odgovornosti maloletnika koja se ostvaruje postavljanjem određenih zadataka i dužnosti za čije je kvalitetno i blagovremeno ostvarenje maloletnik lično odgovoran.

Svrha vaspitnih (odgojnih) mera na sličan način je određena i u hrvatskom Zakonu o sudovima za mladež²⁰ iz 2011. godine u članu 6 – da se pružanjem zaštite, brige, pomoći i nadzora, te osiguranjem opšteg i stručnog obrazovanja utiče na maloletnika i njegovo vaspitanje, razvijanjem njegove celokupne ličnosti i da se jača njegova lična odgovornost radi uzdržavanja od ponovnog vršenja krivičnog dela. Osim toga svrha je i ovih sankcija, kao i krivičnih sankcija uopšte, da građani poštuju pravni sistem države, da niko ne učini krivično delo, a da onaj koji ga je učinio više ne ponovi takvo delo²¹.

Na sličan način i član 5, Zakona za maloletničku pravdu Republike Makedonije²² iz 2008. godine određuje svrhu primene maloletničkih krivičnih sankcija – primena ovih mera je podređena interesu zaštite, vaspitanja, prevaspitanja i pravilnog razvoja maloletnika, dok član 29, istog zakona kao svrhu vaspitnih mera određuje obezbeđenje zaštite i pomoći maloletniku kako bi se obezbedilo njegovo vaspitanje i prevaspitanje²³. Takođe, član 31, Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom

¹⁷ Knežević, S., op. cit. str. 42

¹⁸ Konstatinović Vilić, S., Kostić, M., (2006). Penologija, Niš, Sven, str. 287

¹⁹ Babić, M., Marković, I., (2009). Krivično pravo: opšti dio, Banja Luka, Pravni fakultet, str. 483

²⁰ Zakon o sudovima za mladež Hrvatske, *Narodne novine* RH, br. 84/11 i 143/12

²¹ Horvatić, Ž., (2003). Kazneno pravo: opći dio, Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu str. 247

²² Zakon za maloletničku pravdu, *Služben vesnik na Republika Makedonija*, br. 48/ 07, 161/08

²³ Jovašević, D., Maloletničko krivično pravo, str. 74

postupku Republike Srpske²⁴ iz 2010. godine definiše svrhu maloletničkih krivičnih sankcija na sledeći način: da se pružanjem zaštite, brige, pomoći i nadzora, kao i obezbeđenjem opšteg i stručnog osposobljavanja utiče na razvoj i jačanje lične odgovornosti maloletnika, te da se obezbedi vaspitanje, prevaspitanje i pravilan razvoj njegove ličnosti kako bi se obezbedilo njegovo ponovno uključivanje u društvenu zajednicu²⁵.

Dakle, cilj sankcionisanja maloletnika je prvenstveno određen kao:²⁶

- 1) obezbeđenje njihovog vaspitanja – osposobljavanje maloletnika da kroz različita saznanja izgradi sopstvene stavove prema različitim društvenim vrednostima;
- 2) prevaspitanje – otklanjanje štetnih posledica njihove vaspitne zapuštenosti kroz određeni tretman, odnosno primenom različitih metoda rada u grupama ili individualnih tretmana u odgovarajućim vaspitnim ustanovama i
- 3) pravilnog razvoja – stvaranje odgovarajućeg društvenog ambijenta u kome bi maloletnik mogao da prihvati i poštuje postavljena pravila ponašanja.

Primena vaspitnih mera nije dispozitivnog karaktera. Naime, primena ovih mera ne zavisi od volje maloletnog učinioca dela, a po sadržini se sastoji u postavljanju određenih ograničenja, zabrana, uslovljavanja i ponašanja maloletnika po određenim uputstvima i nalogima. U novom maloletničkom krivičnom pravu istaknut je zaštitnički model – koji u prvi plan ističe ličnost maloletnika, stanje i potrebe takve ličnosti, i model pravičnosti – koji u prvi plan ističe žrtvu učinjenog krivičnog dela kao i interes društva, odnosno specijalna preventivna svrha maloletničkih krivičnih sankcija umesto ranije zastupane terapijske koncepcije²⁷.

Zaključak

Suzbijanje kriminaliteta svakako u određenom momentu podrazumeva vođenje krivičnog postupka, čiji je krajnji rezultat izricanje odgovarajuće

²⁴ Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, *Službeni glasnik RS*, br.13/10

²⁵ Jovašević, D., *Maloletničko krivično pravo*, str. 74

²⁶ Vranj, V., Bisić, M., (2009). *Primjena propisa o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, Privredna štampa, str. 24

²⁷ Stevanović, I., Milošević, N., (2005). *Koncept Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i njegova korespondentnost sa oblicima i težinom kriminaliteta maloletnika u: Dobrivoje Radovanović (urednik), Kazneno zakonodavstvo-progresivna ili regresivna rešenja, XVII seminara prava u Budvi, Beograd, Institut za kriminološka i sociološka ispitivanja*, str. 407

krivične sankcije. Naime, kada su u pitanju maloletnici, kao učinioci krivičnih dela, vođenje krivičnog postupka prema njima sadrži brojne specifičnosti koje su svojstvene ovoj populaciji. Preciznije, država i društvo imaju poseban odnos prema maloletničkoj starosnoj populaciji u vezi sa reakcijom na njihovo kriminalno ponašanje. U tom cilju uvedena je posebna kategorija krivičnih sankcija prema maloletnicima pod nazivom „vaspitne mere”.

Vaspitne mere predstavljaju posebnu vrstu krivičnih sankcija koje se mogu izreći maloletnicima kao i mlađim punoletnim licima i njima se, sa stanovišta specijalne prevencije, želi uticati na maloletnog učinioca krivičnog dela, izricanjem opomene, primenom mera pojačanog nadzora, kao i organizovanjem tretmana u posebnim ustanovama. Ipak, ne treba gubiti iz vida činjenicu da izvršenje pojedinih vaspitnih mera u sebi sadrži brojna ograničenja i zabrane prema maloletniku, što ukazuje na prisustvo određenih represivnih elemenata.

S obzirom da su vaspitne mere, kao posebna vrsta krivičnih sankcija, rezervisane isključivo za maloletnike, njima je dodeljena i posebna (drugačija) namena u odnosu na druge krivične sankcije. U tom smislu vaspitne mere u sebi sadrže trostruki cilj, a to je: pružanje pomoći, zaštite i nadzora prema maloletnim učiniocima krivičnih dela. Takođe, vaspitne mere se mogu izreći samo ukoliko se steknu odgovarajući uslovi i to: učinjeno krivično delo i maloletstvo učinioca (u vreme izvršenja krivičnog dela).

Joko Dragojlović

Teaching assistant, The Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad, The University of Business Academy in Novi Sad

Jelena Matijašević

Assistant professor, The Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad, The University of Business Academy in Novi Sad

General Characteristics of Educational Measures in Serbia

A b s t r a c t

The purpose of criminal sanctions for juveniles is doubly determined. First, we start from the general purpose of criminal sanctions – suppression of acts that violate or threaten the values protected by criminal law. Thus certain general purpose of criminal sanctions is complemented by a specific determination of the purpose of criminal sanctions, which applies only to minors.

Accordingly, the purpose of criminal sanctions for minors is, through supervision, providing protection and assistance, as well as providing general and vocational training, to have an effect to the development and strengthening responsibility of a minor, to education and adequate development of his personality, in order to ensure the reintegration of minors into a social community. In the context of the previously mentioned facts, the specific purpose of the juvenile criminal sanctions includes the imposition and implementation of educational measures which will provide for special preventive effects.

Key words: educational measures, juvenile offenders, juvenile criminal law, criminal sanctions

Literatura:

1. Babić, M., Marković, I., (2009). Krivično pravo: opšti deo, Banja Luka, Pravni fakultet;
2. Horvatić, Ž., (2003). Kazнено pravo: opći dio, Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu;
3. Ignjatović, A. (2009). Specifičnosti izvršenja krivičnih sankcija prema maloletnicima, *Pravo – teorija i praksa*, 26 (7–8) str. 76–92;
4. Jovašević, D. (2010). Evropski standardi i neformalne mere u maloletničkom krivičnom pravu, *Evropsko zakonodavstvo*, 9 (33–34), str. 19–42;
5. Jovašević, D., (2011). Maloletničko krivično pravo, Niš, Pravni fakultet, Centar za publikacije;
6. Jovašević, D., (2006). Krivično pravo: opšti deo, Beograd, Nomos;
7. Jovašević, D., Stevanović, Z., (2008). Pojam i karakteristike maloletničkog krivičnog prava u Republici Srbiji, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 46 (1), str. 119–135
8. Jovašević, D., (2008). The basic characteristics of system of criminal sanctions in new Criminal code of the Republic of Serbia, *International Law Yearbook*, Ottawa, 1 (1), pp. 47–60;
9. Kazneni zakonik Republike Slovenije, *Uradnom listu RS*, br. 58/08;
10. Knežević, S., S., (2010). Maloletničko krivično pravo, Niš, Pravni fakultet, Centar za publikacije;
11. Krivični zakonik, *Sl. glasnik RS*, br. 85/05, 88/05 – ispr., 107/05 – ispr., 72/09 i 111/09;
12. Krivični zakonik Ruske federacije, usvojen od strane Državne Dume 24. maja 1996., *Savezni zakon* br. 64-FZ;

13. Konstatinović Vilić, S., Kostić, M., (2006). Penologija, Niš, Sven;
14. Nikolić, Z., Joksić, I., (2011). Maloletnička delinkvencija, Beograd, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja;
15. Obradović, D., (2004). Maloletnici i teški oblici kriminala u: Dobrivoje Radovanović (urednik), Teški oblici kriminala, XVI seminar prava u Budvi, Beograd, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, str. 369–386;
16. Stevanović, I., Milošević, N., (2005). Koncept Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i njegova korespondentnost sa oblicima i težinom kriminaliteta maloletnika u: Dobrivoje Radovanović (urednik), Kazneno zakonodavstvo-progresivna ili regresivna rešenja, XVII seminar prava u Budvi, Beograd, Institut za kriminološka i sociološka ispitivanja, str. 407–424;
17. United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty – Havana Rules, Adopted by General Assembly resolution 45/113 of 14 December 1990;
18. Vranj, V., Bisić, M., (2009). Primjena propisa o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, Privredna štampa;
19. Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, *Sl. glasnik RS*, br. 85/05;
20. Zakon o sudovima za mladež, *Narodne novine RH*, br. 84/11 i 143/12;
21. Zakon za maloletnička pravda, *Služben vesnik na Republika Makedonija*, br. 48/ 07, 161/08;
22. Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, *Službeni glasnik RS* br. 13/10.